

LIBRETO

**na zadanie pre výtvarno - architektonickú súťaž návrhov
„Pamätník obetiam a udalostiam 21. augusta 1968“
a „Pamätník revolúcii za demokraciu 17. novembra 1989“
- pamätníky cesty k slobode a demokracii**

OSLOVENIE

Vážení kolegovia,

našou snahou je – i napriek driemajúcemu stavu spoločnosti – povzbudiť latentný tonus občianskeho sebedomia, osobnej hrdosti a prirodzenej spoločenskej angažovanosti.....!

Udalosti spred 40. a 20. rokov boli excelentným dôkazom možnej súdržnosti a potenciálu morálno-charakterových síl nás všetkých (celej spoločnosti)
Spomienka na túto dobu by nás mala opäť mobilizovať do mohutného pohybu a podnietiť tak vznik diel, hodných týchto výnimočných udalostí...

Chcime dokázať, že vstupom do 3. tisícročia sme sa predstavili ako sebedomé a kultúrno-inteligentné spoločenstvo!...Predsa nebýva často, aby malé národy zdvihli svoj hlas za spravodlivejší svet, za humanistickejší pomer vzájomných vzťahov....
Dokonca vzopretie sa proti nehoráznej presile vždy predpokladalo sväté odhodlanie, presvedčenie, osobnú statočnosť.....vzdor!!!

Po čase je zrejmé, že tieto celonárodné vzplanutia ešte nikdy v novodobej histórii neboli tak blízko k humanistickým ideálom Veľkej francúzskej revolúcie a v relatívne krátkom čase jej nadčasové heslá aj rukolapne exploatovali!

Zároveň, žiaľ, je potrebné venovať pozornosť aj fatálne sa vyskytujúcej „8“-e v našich dejinách, vid':.... roky 1848, 1918, 1938, 1948, 1968, 1988.....
Všetky boli poznačené osudovými rozhodnutiami a všetky sprevádzali traumatizujúce a tragické výsledky!
Zopakujme si bohatierov na tankoch – voči holým rukám civilných obetí!
Následne generáciu normalizátorov v lokajskom úklone likvidujúcu svojich druhov!.....

A nakoniec záver konsolidačného dvadsaťročia – Sviečkovú manifestáciu!

Udalosti nás presvedčili, že každá z nich niesla v sebe nezabudnuteľné znaky a neopakovateľnú atmosféru....
Tým, že táto výzva mieri do architektonicko –výtvarných radov, veríme, že v umeleckej výpovedi – v primeranej intelektuálno – výtvarnej transformácii, bude odkaz udalosti náležite čitateľný.

Odvážna kreatívnosť je „a priori“ žiaduca, diela by mali útočiť staccatom výkričníkov!

prof. Juraj Meliš, akademický sochár

1. Úvod

Demokratizácia spoločnosti v Československu a na Slovensku má svoju históriu, ktorá hlavne v moderných dejinách druhej polovice XX. storočia prešla dvomi rozhodujúcimi obdobiami a na to viažucimi sa zlomovými dátumami - 21. august 1968 a 17. november 1989. Prirodzené pripomenutie si týchto období a dátumov predstavuje základný kultúrny pilier spoločnosti. Preto sa aj mesto Košice rozhodlo dôstojným spôsobom prezentovať tieto historické medzníky a zachovať ich pamiatku pre budúce generácie.

2. Hlavná idea memoriálu

Pamätníky k udalostiam sa vždy viažu:

- k dátumu udalosti
 - k myšlienke udalosti
 - k miestu udalosti
 - cesta k slobode a demokracii
-
- V časovej rovine má demokratizácia a boj za slobodu v Československu dva dátumy a dve obdobia symbolizujúce akoby vznik celého hnutia: koniec šesťdesiatych rokov minulého storočia, jeho prechod do kvázi ilegality – 21. august 1968, jeho vzopnutie a vyvrcholenie na verejnosti – 17. november 1989 a jeho završenie, ktoré sa ešte stále (ako kontinuálny proces) deje.
 - V ideovej rovine Udalosti reformovania socializmu v rokoch 1967 až 1968 v Československu predstavujú jedno z najvýznamnejších období dejín Československa a Slovenska v snahe o formovanie vlastnej humánnej cesty a formy vtedajšieho socialistického zriadenia v politickej aj ekonomickej rovine. Najprv s nevôľou, neskôr kritikou a hrozbou sledovaný spoločenský pohyb v Československu zo strany predstaviteľov vládnucej komunistickej strany v Sovietskom zväze a v ostatných socialistických krajinách vôkol Československa vyústil v okupáciu Československa 21. augusta 1968, krajinami časti Varšavského paktu. Vojenský zásah priniesol obeť civilného obyvateľstva, znamenal zlom celospoločenského pohybu, ale aj veľmi silné zomknutie obyvateľov Československa proti okupantom. Udalosti vedúce k 21. augustu 1968 aj samotný 21. august predstavujú začiatok cesty za slobodou a novým demokratickým spoločenským zriadením v Československu.

Proces odboja a snahy o slobodu a demokratizáciu celej spoločnosti pokračoval od roku 1968 do obdobia 1989. Po uvoľnení pomerov a „Perestrojke“ v Rusku a v okolitých štátoch sa pri príležitosti významného študentského sviatku – 17. novembra a násilnom potlačení študentskej demonštrácie v Prahe zdvihla vlna protestu proti brutalite moci a v krátkom období došlo k zmene spoločenských pomerov, zrušeniu totalitného postavenia Komunistickej strany a k začatiu demokratizačného procesu v

Československu a na Slovensku. Preto vnímanie týchto dvoch období ako dvoch pólov demokratizačného procesu a dvoch dátumov ako symbolov jeho začiatku a konca má v ideovej rovine svoju opodstatnenosť.

- V priestorovej rovine Košice majú tú danosť, že pamätné miesto augustových udalostí z roku 1968 je vnímané miesto súčasnej Dexia banky – Hlavná č. 7, kde bola inštalovaná prvá pamätná tabuľa s menami padlých, respektíve umretých na následky zranení. Autorom prvej tabule bol akademický sochár Arpád Račko. Po jej opätovnom zmiznutí v septembri 1990 bola inštalovaná súčasná pamätná tabuľa autorov Petra Kalmusa, Jany Kalmusovej a Jozefa Kužidla.

Miesto novembrových udalostí v Košiciach sa viaže k priestoru pred vstupom do Štátnej vedeckej knižnice (pod balkónom) – Hlavná č. 10, z ktorého odzneli prejavy na mítingoch hnutia „ Verejnosť proti násiliu“ a priestor sa tak stal symbolom udalostí 1989. Vzájomná priestorová súvzťažnosť týchto miest dáva možnosť aj vzájomného riešenia pamätníkov, aj keď nie je jeho podmienkou.

3. Hlavné prvky, ktoré je nevyhnutné zakomponovať do architektonicko - sochárskych diel:

Lokalita v na južnom konci košickej insuly je tradičným miestom stretávania ľudí pri koncertoch a podujatiach organizovaných na pódiu oddeľujúcom park od vydláždenej plochy. Pod pódium zo severnej časti sa nachádza vstup do podzemnej časti archeologického múzea – prezentácie vykopávok a archeologických nálezov Južnej brány a prilahlých častí. V parku za pódium sa nachádza bronzová plastika košického erbu. Pred pódium v západnej časti sa nachádzajú štyri priezory do podzemia pred Vedeckou knižnicou. V centre pred pódium sa nachádza na povrch vystupujúci obrys zvyškov Arpádovskej – Južnej brány – vstupu do mesta z 13. storočia a pred ním priezor. V časti pred Dexia bankou sa nachádzajú zvyšky poslednej fázy fortifikačného systému, z ktorých časti vystupujú aj na povrch. V oboch priestoroch sa nachádzajú informačné tabule autorského designu, historizujúce stĺpy osvetlenia a sedací mobiliár v spojení so stromami vysadenými vo vyčlenených modulloch. Centrom priestoru prechádza „potôčik“ pripomínajúci pôvodný vodný prvok, ktorý bol súčasťou mestskej šošovky. Po stranách na rozhraní chodníka a centrálneho verejného priestoru sa nachádzajú prekryté odvodňovacie rigoly. Po oboch stranách potôčika v centre sa nachádzajú koľajnice bývalej električky normálneho rozchodu. Koľajnice sú zo svojej vonkajšej strany lemované cyklistickým pásom širokým 2m.

Chodníky medzi fasádami budov a cyklistickým pásom sú dláždené červenohnedým porfýrom, výrazne drsným. Cyklistický pás je z asfaltu sfarbeného dočervena. Električkové pásy sú dláždené čiernymi čadičovými kockami a slúžia zároveň ako

zásobovacie koridory pre obchody na pešej zóne. Centrálny potôčik je lemovaný taktiež čadičovými kockami a je vyvýšený oproti terénu cca o 150 mm.

4. Návrh textov:

Pre pamätník 21. augusta 1968

Na novoinštalovanej tabuli je menoslov obetí 21. augusta 1968 s nasledovným textom:

21. augusta 1968

boli zabití

zbraňami okupačných armád

Michal Hamrák

Ján Hatala

Jozef Kolesár

Ján László

Ladislav Martoník

Ivan Schmiedt

Na základe historických dokumentov na tabuli chýba meno **Bartolomej Horváth**, ktorý zomrel 11. 9. 1968 na priame následky smrteľného zranenia.

Vzhľadom na tento stav je možné tabuľu do riešenia zakomponovať s nutnosťou nájdenia riešenia pre doplnenie chýbajúceho mena, respektíve celé riešenie prerobiť.

Pre pamätník 17. novembra 1989 :

Typ písma a použitie majuscul alebo minuscul je ponechané na návrh autora.

5. Návrh riešenia:

Vzhľadom na skutočnosť, že sa jedná o dve miesta, mesto Košice vypisuje súťaž na dve lokality, ktoré možno riešiť jedným návrhom pre obe udalosti, dvoma návrhmi pre každú udalosť samostatne alebo akceptovaný je aj samostatný návrh len pre jednu udalosť a lokalitu. Napriek tomu by riešenie malo vyjadrovať vzájomný vzťah udalostí. Riešenie môže byť v akejkolvek priestorovej forme, s použitím akýchkoľvek výtvarných prostriedkov. Na zvážení autorov je ich realizovateľnosť a finančná náročnosť, nakoľko realizácia sa predpokladá z rozpočtu mesta a prostriedkov získaných ako finančná podpora.

Košice, 21. augusta 2008